26 Ιανουαρίου 2015

Ο Μάξιμος ο Γραικός του γραμματολόγου Μήτσου Αλεξανδρόπουλου

Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Άγ. Μάξιμος ο Γραικός / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Ορθόδοξη πίστη

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΟ ΤΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΙΚΟΥ

Μυθιστορημα

δευτερη εκδοση

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Απόσπασμα από το άρθρο -Οι βιογράφοι του Αγίου Μαξίμου του Γραικού

επιμέλεια έρευνας και κειμένου:πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος Αθανασίου.

Ο Αλεξανδρόπουλος έχει ασχοληθεί τουλάχιστον δύο φορές με το Μάξιμο. Στον πρώτο τόμο της τρίτομης Ιστορίας του " Η Ρωσική Λογοτεχνία" στο κεφάλαιο «Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ» (Η Φιλολογία του16 ου αιώνα) αναφέρεται στο Μάξιμο Γραικό(1470-1556), τον οποίο θεωρεί ως την «πνευματικότερη φυσιογνωμία του ρωσικού Μεσαίωνα»(σ.208).

Αρχικά, κάνει μικρή αναφορά στην οικογένεια των Τριβώληδων (αφού το κατά κόσμον όνομα του Μάξιμου ήταν Μιχαήλ Τριβώλης) και στις σπουδές του Μάξιμου στην Κέρκυρα και στην Ιταλία. Αναφέρει ότι επηρεασμένος από τα κηρύγματα του Σαβοναρόλα πήγε στο μοναστήρι του Αγίου Μάρκου της Φλωρεντίας(1502-1504), απ' όπου όμως έφυγε απογοητευμένος. Επίσης, ότι εργάστηκε για λίγο στο τυπογραφείο του Άλδου Μανούτιου και τελικά αναχώρησε για το Άγιο Όρος, από όπου στάλθηκε το1518 στη Ρωσία για μεταφράσεις ιερών κειμένων, αλλά δεν κατάφερε να επιστρέψει ποτέ στο πολυπόθητο γι' αυτόν Όρος, καθώς έζησε αιχμάλωτος του τσάρου Βασιλείου αρχικά και του γιου του Ιβάν στη συνέχεια μέχρι το θάνατό του το1556.

Ο Αλεξανδρόπουλος θεωρεί ότι«ο Μάξιμος εγκαινίασε στη Ρωσία τον τύπο του Φρονηματία διανοούμενου» (σ.208) και ότι «άφησε βαθιά ίχνη στα ρωσικά γράμματα και σοβαρή επίδραση στους Ρώσους λόγιους [...] και φαίνεται να έπαιξε κάποιο ρόλο στην προώθηση της ρωσικής τυπογραφίας» (σσ.208-209).

Ακολουθεί αναφορά στα έργα που άφησε στη Ρωσία και στα ιδανικά και τις αρχές που πρέσβευε και τις οποίες υπεραμυνόταν.

Τονίζεται η εναντίωσή του στις αιρέσεις, στην τυπολατρία του κλήρου και στις αδικίες. Χαρακτηρίζεται ως«ιδεολόγος διαφωτιστής» (σ.209). Ο Αλεξανδρόπουλος αναφέρεται και σε ορισμένες πηγές του, όπως στην εργασία του καθολικού θεολόγου και φιλόλογου Ντενίσωφ Ο Μάξιμος ο Γραικός και η Δύση (1943), τον οποίο χρησιμοποιούν και ο Παπαμιχαήλ και ο Κανελλόπουλος. Επίσης, υπογραμμίζει ότι ο Μάξιμος δίδαξε ύφος στους Ρώσους λόγιους, γιατί αν και αντιδυτικός ήταν ταυτόχρονα διανοούμενος της Αναγέννησης και άριστος χρήστης της ρητορικής τέχνης. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το ύφος του το μιμήθηκαν μέχρι και οι αντίπαλοί του.

Στη συνέχεια ο Αλεξανδρόπουλος,κάνει λόγο για την περίοδο της ζωής του Μάξιμου στη Ρωσία Γίνεται αναφορά στον ηγούμενο Ιωσήφ Βόλοτσκι που

ήταν υπέρμαχος των δυναμικών μέτρων ενάντια στην αιρετική Δύση, συνεχιστής του οποίου υπήρξε ο κύριος αντίπαλος του Μάξιμου, ο ηγούμενος κι έπειτα μητροπολίτης Δανιήλ. Επίσης, αναφέρεται και στους αντιπάλους των οπαδών του Ιωσήφ, στους«ακτήμονες», σπουδαιότεροι από τους οποίους ήταν ο Νείλος Σόρσκι και ο καλόγερος Βασιανός Πατρικιέγιεφ. Τέλος, καταγράφεται και το όνομα του Θεόδωρου Κάρπωφ στους υπέρμαχους μιας εκσυγχρονισμένης ορθολογιστικής ανάπτυξης του ρωσικού κράτους και στους πρόδρομους των Ρώσων φιλοδυτικών.

Παρακάτω, αναφέρεται ότι από τα έργα του Μάξιμου αντλεί ο αναγνώστης πληροφορίες για άλλους λαούς και χώρες, για τις ανακαλύψεις των θαλασσοπόρων και για τα ταξίδια στις Ινδίες και στις Μολούκες νήσους.

Όπως αρμόζει στα πλαίσια μιας Ιστορίας της Ρωσικής λογοτεχνίας, που εκδίδεται περίπου συγχρόνως με το μυθιστόρημα Σκηνές από το βίο του Μάξιμου του Γραικού, ο Αλεξανδρόπουλος αντιμετωπίζει το Μάξιμο ως σημαντική φυσιογνωμία-γέφυρα για το πέρασμα της Ρωσίας από το Μεσαίωνα στην Αναγέννηση. Υπονοείται ότι η καταδίωξη του Μάξιμου, ενός αγιορείτη μοναχού υπέρμαχου της ακτημοσύνης, γίνεται περισσότερο από εκείνους που αντίκεινται στον εκσυγχρονισμό της Ρωσίας.

Ο Μάξιμος του μυθιστοριογράφου Μήτσου Αλεξανδρόπουλου

Στο έργο του Μήτσου Αλεξανδρόπουλου Σκηνές από το Βίο του Μάξιμου του Γραικού προτάσσεται ένα σημείωμα για τις εκδόσεις και μεταφράσεις του βιβλίου. Το μυθιστόρημα γράφτηκε κατά τα πρώτα χρόνια της Απριλιανής δικτατορίας, το 1967-69, όταν ο Αλεξανδρόπουλος βρισκόταν ακόμα ως πολιτικός πρόσφυγας στη Ρωσία.

Η πρώτη έκδοση στην Ελλάδα έγινε το 1976 μετά τον επαναπατρισμό του συγγραφέα. Είναι το μόνο βιβλίο του Αλεξανδρόπουλου σχετικό με βιογραφία που γράφεται πριν τον επαναπατρισμό του. Με το μυθιστόρημα αυτό, πάντως, ο Αλεξανδρόπουλος στρέφεται προς το παρελθόν, σε αντίθεση με τα σύγχρονά του ιστορικά γεγονότα, με τα οποία ασχολήθηκε στα πρώτα διηγήματα και μυθιστορήματά του.

Ακολουθεί σύντομο βιογραφικό σημείωμα για το Μάξιμο Γραικό και στη συνέχεια, παρατίθεται σημείωμα του συγγραφέα, στο οποίο δηλώνει ότι θεωρεί το Μάξιμο ως τον πιο σημαντικό Έλληνα που εργάστηκε στη Ρωσία και πως στην προσπάθειά του να ζωντανέψει τη μορφή του καλόγερου στο μυθιστόρημά του χρησιμοποίησε εκτεταμένη επιστημονική βιβλιογραφία. Μάλιστα, νιώθει ικανοποίηση που οι νέες εργασίες που εμφανίστηκαν μετά το έργο του (π.χ. η «Σιβηριανή ανακάλυψη» του Ν.Ν. Ποκρόφσκι) δεν αναιρούν την εικόνα του Μάξιμου όπως εμφανίζεται στο έργο του.

Ο συγγραφέας σπεύδει να υπογραμμίσει ότι το μυθιστόρημά του δεν είναι βιογραφία και ότι η ιστορία τον ενδιαφέρει μόνο ως το σημείο που μπορεί να τον βοηθήσει να πλησιάσει το ανθρώπινο φαινόμενο, δημιουργώντας μια καλλιτεχνική μορφή. Εξάλλου, ο Μάξιμος είναι ο άνθρωπος καλλιτέχνης, ο πνευματικός άνθρωπος μέσα σε δυσμενείς συνθήκες. Θεωρεί ως δουλειά του συγγραφέα να ζωντανέψει τον άνθρωπο και την εποχή του, δηλαδή τα στοιχεία που διαμόρφωσαν το χαρακτήρα του και το πώς ο ίδιος διαμόρφωσε την εποχή του. Τα ερωτήματα ενός ιστορικού μετατρέπονται σε σκηνές και κεφάλαια του μυθιστοριογράφου (σσ.7-8):

«Δεν είναι βιογραφία το μυθιστόρημά μου. Η ιστορία μ’ ενδιαφέρει ως εκεί που μπορεί να με βοηθήσει να πλησιάσω το ανθρώπινο φαινόμενο, δημιουργώντας μια καλλιτεχνική μορφή. Ο ιστορικός μπορεί να μένει ικανοποιημένος αν μπορέσει να λύσει αυτό ή το άλλο πρόβλημα, ένα από τα πολλά που σχετίζονται συνήθως με

τις μεγάλες ιστορικές μορφές και σε κάποια στιγμή αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την επιστήμη του ή παρουσιάζει γενικότερο ενδιαφέρον. Για έναν συγγραφέα

αυτό δεν αρκεί. Δουλειά δική του είναι να μπορέσει να ζωντανέψει τον άνθρωπο μαζί με την εποχή του, να δώσει όλα εκείνα τα πολυφωνικά πράγματα που διαμόρφωσαν το

χαρακτήρα του, μια ζωντανή αλυσίδα από περιστατικά που μέσα στην ανάπτυξή τους ξανοίγεται ο ανθρώπινος χαρακτήρας.» [Μάξιμος, σ.7]

Επιπλέον, ο συγγραφέας τονίζει ότι τον ενδιαφέρει ο δημιουργικός

πυρετός στον οποίο ζούσε η Ρωσία την εποχή του Μάξιμου και δηλώνει πως η δική του ερμηνεία ξεκινά από το γεγονός ότι ένας Έλληνας λόγιος της ιταλικής Αναγέννησης στα τέλη του15ου αιώνα ως τις αρχές του16 ου αιώνα μέσα από τις ηθικές και πνευματικές αναζητήσεις του φτάνει στη Ρωσία, για να ζήσει μια από τις πιο δυναμικές φάσεις της ιστορίας της.

Υπογραμμίζει, μάλιστα, ότι ο αναγνώστης θα παρακολουθήσει μερικές σκηνές της ζωής του Μάξιμου στο φόντο των ιστορικών γεγονότων της εποχής.

Ο τίτλος Σκηνές από το βίο του Μάξιμου του Γραικού φανερώνει τη συγγραφική πρόθεση για επιλογή ορισμένων στιγμών από τον ιδιόμορφο και εξαιρετικά πλούσιο βίο του Μάξιμου και παραπέμπει στους «βίους των αγίων» (Σταυροπούλου, σ.63).

Το βιβλίο αποτελείται από Πρόλογο και τρία μέρη, εκ των οποίων τα δύο πρώτα διαιρούνται σε εννιά κεφάλαια το καθένα και το τρίτο σε οχτώ.

Στον Πρόλογο ο Μάξιμος δεν εμφανίζεται άμεσα. Γίνεται αναφορά στην άφιξη στο Άγιο Όρος ενός παλιού φίλου του, του λόγιου Νικόλαου Γρηγορόπουλου το1516. Παρουσιάζει, μάλιστα, ενδιαφέρον το γεγονός ότι ο Αλεξανδρόπουλος με την αναφορά στο όνομα του Γρηγορόπουλου μας παραπέμπει έμμεσα στον κωδικογράφο Ιωάννη Γρηγορόπουλο, με τον οποίο σχετίστηκε ο Μάξιμος στη Βενετία, στο τυπογραφείο του Άλδου Μανούτιου και με τον οποίο διατηρούσε αλληλογραφία. Μέσα από τις σκέψεις αυτού του προσώπου, το οποίο διαδραματίζει μυθοπλαστικό ρόλο, ο Αλεξανδρόπουλος κατορθώνει να μας δώσει έμμεσα ορισμένα στοιχεία του χαρακτήρα του Μάξιμου, προερχόμενα από αναφορές της ιταλικής κυρίως περιόδου του, καθώς και να αφήσει υπαινιγμούς για την ατμόσφαιρα και το κλίμα που υπήρχε την εποχή εκείνη στο Άγιο Όρος, το οποίο κάθε άλλο παρά εξιδανικευμένο παρουσιάζεται.

Έτσι, ο μυθοπλαστικός Πρόλογος δεν αντιστοιχεί στην αρχή της ζωής του ήρωα, αλλά αναφέρεται σε ένα χαρακτηριστικό περιστατικό in medias res,

το οποίο αποτελεί μικρή έμμεση αναδρομή σε βιογραφικά στοιχεία του Μάξιμου, μέσω των αναπολήσεων ενός τρίτου και αποτελεί γέφυρα ανάμεσα στο Ιταλικό παρελθόν και στο παρόν του Όρους(από το οποίο απουσιάζει ο Μάξιμος). Άρα, η ζωή του Μάξιμου είναι η ζωή στη Μόσχα και όλα τα άλλα υποβαθμίζονται.

Το πρώτο μέρος του έργου ξεκινά- όπως και η μυθιστορηματική βιογραφία του Σαρδελή- από την άφιξη του Μάξιμου στη Μόσχα το1518 και περιλαμβάνει τα γεγονότα ενός έτους περίπου, στη διάρκεια του οποίου ο Μάξιμος προσφέρει αφειδώς τις υπηρεσίες του μεταφράζοντας τον Ψαλτήρα και μελετώντας τα αλλοιωμένα θρησκευτικά ρωσικά βιβλία. Ωστόσο, ακούσια εμπλέκεται στις έριδες των εκκλησιαστικών και πολιτικών ηγετών, καθώς ούτε η επιθυμία για την αύξηση της μοναστηριακής περιουσίας του μητροπολίτη Δανιήλ και των οπαδών του, ούτε το διαζύγιο του τσάρου Βασιλείου από την άτεκνη γυναίκα του Σολομωνία και ο γάμος του με την καθολική Ελένη Γλίνσκι τον βρίσκουν σύμφωνο. Αναπόφευκτα, λοιπόν, πέφτει θύμα των ραδιουργιών και των συκοφαντικών κατηγοριών τους, προκειμένου να πετύχουν την εξόντωσή του. Προμήνυμα του μαρτυρίου του αποτελεί- στον επίλογο του πρώτου μέρους- η άρνηση του τσάρου να του επιτρέψει την επιστροφή του στο Όρος.

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τα γεγονότα της πενταετίας1520-1525. Την εποχή αυτή πραγματοποιείται η δέση του δράματος (όπως υποστήριξε και ο Παπαμιχαήλ, σ.246), καθώς η αποπομπή του μητροπολίτη Βαρλαάμ από τον τσάρο το Δεκέμβρη του 1521 και η παράνομη ανάρρηση του Δανιήλ στον αρχιεπισκοπικό θρόνο θα αποτελέσει κλειδί για τις εξελίξεις. Ο ίδιος ο Μάξιμος μέσα από τις εσωτερικές σκέψεις του φαίνεται να συναισθάνεται τον κλοιό να σφίγγει γύρω από το πρόσωπό του, ωστόσο πιστός στις αξίες του δε διστάζει να στηλιτεύει με το λόγο και τα γραπτά του ό,τι θεωρεί ότι αντιβαίνει στην ηθική τάξη των πραγμάτων. Έτσι, οδηγείται στη σύλληψη.

Το πιο ενδιαφέρον τμήμα του βιβλίου αποτελεί ο Επίλογος(ένατο κεφάλαιο) του δεύτερου μέρους, ο οποίος περιλαμβάνει το κατηγορητήριο του Δανιήλ σε βάρος του Μάξιμου, έμμεσα την απάντηση του Μάξιμου στο κατηγορητήριο όπως προκύπτει μέσα από τρία αποσπάσματα έργων του, μια ανθολογία (Σταυροπούλου, σ.34) αναφορών και κρίσεων για το Μάξιμο, γραμμένων από το 16^{ο} ως τον 20ό αιώνα από Έλληνες και Ρώσους χρονικογράφους, μελετητές κ.ά. και υμνητική αναφορά του Αλεξανδρόπουλου για το «έκτο δάχτυλο» του Μάξιμου, την πένα του, που αποτέλεσε το μέσο από όπου αντλούσε

κουράγιο, για να αντεπεξέλθει στα βασανιστήρια που υπέστη. Ο Επίλογος, λοιπόν, του δεύτερου μέρους και κυρίως η τρίτη και τέταρτη υποενότητά του αποτελούν τη βασική πρωτοτυπία του έργου του Αλεξανδρόπουλου έναντι των υπολοίπων που έχουν γραφτεί για το Μάξιμο. Αλλά στο θέμα αυτό θα επανέρθουμε παρακάτω, όταν γίνει λόγος για την τεχνική του Αλεξανδρόπουλου και τις καινοτομίες του ως προς τη χρήση των πηγών του και την οργάνωση της αληθοφάνειας της αφήγησής του.

Το τρίτο μέρος περιλαμβάνει τα γεγονότα των ετών 1547-1556, μέχρι δηλαδή το θάνατο του Μάξιμου. Είναι η εποχή της βασιλείας του τσάρου Ιβάν του Τρομερού, στον οποίο επίσης ο Μάξιμος απευθύνει νουθεσίες, αλλά και έκκληση να του δώσει την άδεια να επιστρέψει επιτέλους στην πατρίδα του. Και αυτή η επιστολή δεν απέφερε το ποθητό αποτέλεσμα. Ωστόσο, ήδη τα χρόνια αυτά ο Μάξιμος έχαιρε καλύτερης αντιμετώπισης, αφού του επιτρεπόταν να γράφει, να μεταλαμβάνει και δεν ήταν πλέον σιδηροδέσμιος. Συνεχίζει να στηλιτεύει τα κακώς κείμενα και αντιμετωπίζει στωικά την αιχμαλωσία του. Γνωρίζει ότι πλησιάζει πλέον ο θάνατος και νοερά κάνει αναδρομές στην εποχή κατά την οποία βρισκόταν στην Ιταλία, είτε στο τυπογραφείο του Άλδου Μανούτιου στη Βενετία (Σκηνές, σσ.441-443, 445-447), είτε στο καθολικό μοναστήρι του Αγίου Μάρκου της Φλωρεντίας, όπου παραδέχεται ότι είχε καρεί μοναχός στις 14 Ιούνη του 1502 (Σκηνές, σ.421). Με την εμπειρία που έχει αποκτήσει από την πολυβασανισμένη ζωή του, αλλά και λόγω της ηλικίας του αποφεύγει να εμπλακεί στις θρησκευτικές διαμάχες της εποχής και συνειδητά απέχει από κάθε δίκη εναντίον αιρετικών(π.χ. δίκη Ματθαίου Μπάσκιν). Ωστόσο, είναι καταδικασμένος λίγο πριν το θάνατό του να υποστεί- εν αγνοία του- άλλη μια προδοσία, καθώς απεσταλμένοι από το Βατοπέδι αντί να διεκδικήσουν την επιστροφή του Μάξιμου στο Όρος, εμφανίζονται να έχουν μόνο οικονομικές διεκδικήσεις από τον τσάρο. Έτσι, αποδεικνύεται άλλη μια φορά ότι το παιχνίδι των συμφερόντων δεν έχει ποτέ τέλος. Ευτυχώς η λύτρωση του Μάξιμου επήλθε με το βιολογικό του θάνατο, τον οποίο συμβολικά ο Αλεξανδρόπουλος δηλώνει με την πτώση του «έκτου δαχτύλου» στο πάτωμα και τη νοερή μεταφορά του Μάξιμου στην πατρίδα (Σκηνές σ.460)

Ο Αλεξανδρόπουλος δίνει έμφαση στη ρωσική περίοδο του Μάξιμου. Ωστόσο καταφέρνει μέσα από αναδρομές (Σκηνές , σσ.124-130, 421, 441-447) και νύξεις των γεγονότων του παρελθόντος του Μάξιμου να υπονοήσει τις εσωτερικές διεργασίες και εντάσεις της προσωπικότητάς του. Έτσι, ο εσωτερικός πνευματικός αγώνας του εμφανίζεται έντονος, αλλά αποβαίνει εξαιρετικά γόνιμος, αφού οδηγεί στην εξέλιξη της προσωπικότητάς του.

Μάλιστα, στο τέλος του ασκητικού βίου έρχεται ως ανάμνηση το αναγεννησιακό παρελθόν. Σύμφωνα με τη Σταυροπούλου:

«Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συναισθηματική, ψυχολογική και πνευματική εξέλιξη που δίνει στον πρωταγωνιστή του ο Αλεξανδρόπουλος. […] βλέπουμε τη μεταστροφή του Μάξιμου, που από λεπτολόγος υπερασπιστής και κήρυκας της ορθής πίστης και του δόγματος γίνεται δάσκαλος«ωφέλιμων γνώσεων».

Αποκαλύπτει ότι είχε γίνει μοναχός σε καθολικό μοναστήρι, αποκαλύπτει ακόμη ότι ερμήνευσε λαθεμένα τη συμβολική παράσταση του τυπογραφείου του Άλδου Μανούτιου, ενώ θυμάται όλο και περισσότερο τη ζωή του ως λαϊκού. Ο ορθόδοξος πολυβασανισμένος μοναχός φαίνεται να χάνει την ασκητική του αυστηρότητα και να «παραμερίζει» μπροστά στον άνθρωπο της αναγέννησης, τον σοφό που χαίρεται την ομορφιά της ζωής και την κατακτημένη εσωτερική του ελευθερία» (Σταυροπούλου, σσ.30-31).

Όσον αφορά στο έργο του Αλεξανδρόπουλου είναι χαρακτηριστικό ότι πολλοί μελετητές εντόπισαν και σχολίασαν την άρτια τεχνική του. Μίλησαν για την καλή γνώση της σύγχρονης βιβλιογραφίας για το Μάξιμο, για τη βαθιά διαίσθηση του καλλιτέχνη, την υψηλή επίγνωση του μέτρου, την ικανότητά του να βλέπει το σύνολο πίσω από τις λεπτομέρειες, χωρίς να έρχεται σε αντίθεση με την εικόνα που σχηματίστηκε από την επιστήμη και το σπάνιο χάρισμα της δημιουργικής σύνθεσης

Πρόκειται για ένα συγγραφέα που κατορθώνει να συνδυάζει ένα τεράστιο όγκο πληροφοριών, χωρίς να υστερεί το τελικό καλλιτεχνικό αποτέλεσμα σε αισθητική αξία, αλλά αντίθετα προσφέροντας στον αναγνώστη την τέρψη ταυτόχρονα με τη γνώση. Όπως επισημαίνει ο Τοπορόφ: «Το βιβλίο εκπλήσσει με τον τεράστιο όγκο πληροφόρησης που περιέχει, με την ακριβή στόχευση και το καταπληκτικό τακτ με το οποίο ο συγγραφέας μεταφέρει και ενσαρκώνει τις υπάρχουσες επιστημονικές πληροφορίες για το Μάξιμο στο καλλιτεχνικό σύνολο. […] Σχολαστικά πιστός στις ιστορικές πηγές ο Αλεξανδρόπουλος εντέχνως επιλέγει από το χάος ετερογενών και κάποτε αμφίβολης αξιοπιστίας μαρτυριών για το Μάξιμο, ό,τι είναι ικανό να φωτίσει το βαθύτερο νόημα του έργου. […] Ο συγγραφέας με απόλυτη επιτυχία κάνει παν το δυνατό, ώστε πίσω από το μερικό κι εμπειρικό να προβάλλει το γενικό και υπερεμπειρικό, πίσω από το έργο και τις πράξεις του ήρωά του να δει την ανθρώπινη ουσία του» (Τοπορόφ, σ.72).

——————————-

Πηγές:

Α.ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΙΚΟΥ. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ.

Β.Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΙΚΟΥ.

Γ.ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗ.ΜΑΞΙΜΟΣ ΓΡΑΙΚΟΣ.Ο ΦΩΤΙΣΤΗΣ ΤΩΝ ΡΩΣΩΝ

Πηγή: fdathanasiou.wordpress.com